

Stockholms
universitet

BESLUT
2021-04-15

Dnr SU FV-0195-21

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Rektors kansli, Ledningssekretariatet

Regeringskansliet (Justitiedepartementet)

Yttrande över betänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)*

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Justitiedepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på betänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap* (SOU2021:2). Universitetet har följande att anföra.

Övergripande synpunkter

Stockholms universitet avstyrker med bestämdhet förslaget (avsnitt 11.4, s. 283) att universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) ska ansvara för att genomföra medborgarskapsprovet.

Stockholms universitet välkomnade den forskningspolitiska propositionens (*Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige* (Prop. 2020/21:60)) betoning av värnande och stärkande av den fria forskningen och den akademiska friheten. Förslag som det nu aktuella, där universitet och högskolor åläggs uppdrag utanför sitt egentliga verksamhets- och kompetensområde, leder tvärtom till ökad detaljstyrning som i förlängningen utgör ett hot mot den autonomi som regeringen säger sig värna.

Stockholms universitet menar att uppdraget att ansvara för medborgarskapsprov rimligen bör åläggas en eller flera myndigheter inom Justitiedepartementets sakområde och inte inom Utbildningsdepartementets, varunder statliga universitet och högskolor sorterar.

Vidare konstaterar universitetet att förslaget på krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap riskerar att ha en negativ effekt på universitets och högskolors långsiktiga internationella attraktionskraft. I miljöer där arbetsspråket är engelska riskerar dylika krav för medborgarskap och även för permanent uppehållstillstånd leda till att intresset för etablering i Sverige minskar.

Vid sidan av dessa grundläggande invändningar har Stockholms universitet några ytterligare synpunkter och kommentarer avseende medborgarskapsprovet, vilka redovisas i det följande.

Specifika synpunkter

Förslaget till ny lagtext

Utredningen föreslår att kunskapsnivåerna för språkkrav och samhällskunskapskrav förs in i medborgarskapslagen i nya bestämmelser (13a-13d §§). De föreslagna bestämmelserna är långa och mycket detaljrika. Skälet till detaljrikedomen uppges vara dels att 8 kap 2 § Regeringsformen innebär att regler om medborgarskap ska ges i lagform, och dels att kravnivåerna ska vara varaktiga över tid och därför inte kunna höjas och sänkas utan stöd i riksdagen (avsnitt 6.1, s. 152).

Stockholms universitet menar dock att så detaljrika bestämmelser inte stämmer överens med medborgarskapslagens struktur. Vad gäller de andra naturalisationsvillkoren, och även lagens bestämmelser i övrigt, är de av en mer övergripande karaktär utan tekniska detaljer i lagtexten. Enligt universitetets mening bör därför även bestämmelser i medborgarskapslagen om språk- och samhällskunskapskrav ges en stramare lydelse. Lämpligen bör endast huvudprinciperna framgå av lagtexten dvs. att den sökande ska ha de kunskaper som framgår av den föreslagna 13a §. Däremot finner inte universitetet att det är lämpligt att tynga lagtexten med detaljer om hur den sökande ska kunna visa dessa kunskaper i annat fall än genom att göra det särskilt framtagna provet. Innehållet i de föreslagna 13 b-13c §§ lämpar sig således enligt universitetets mening bättre för annan typ av föreskrift.

Åldersgränser för språk- och samhällskunskapskrav

Utredningen föreslår att språk- och samhällskunskapskrav ska gälla för personer som fyllt 16 men ännu inte 67 år. Att den nedre åldersgränsen sätts vid 16 år motiveras enligt utredningen bl.a. av att det råder skolplikt i Sverige och att den som går i svensk grundskola får antas erhålla tillräckliga kunskaper i svenska språket (avsnitt 6.3.1, ss. 156 ff.).

Stockholms universitet menar dock att det är olyckligt att införa ännu en åldersgräns i medborgarskapslagen. För barn finns redan idag åldersgränserna tolv, tretton och femton år (4, 7, 8 §§). Att införa ytterligare en åldersgräns skulle göra reglerna för barns förvärv av medborgarskap otydliga. Universitetet förordar därför att den nedre gränsen sänks till femton år, vilket också är en ålder som även utanför medborgarskapssammanhang har en rättslig betydelse (t.ex. straffbarhet enligt brottsbalken).

Samhällskunskapsprov

Utredningen föreslår att kunskaper om Sverige och det svenska samhället ska testas genom ett särskilt prov och att ett godkänt resultat på detta prov ska krävas för förvärv av medborgarskap. En bok med 14 delområden föreslås tas fram (avsnitt 7.5.1, ss. 200 ff.).

Stockholms universitet anser att de föreslagna punkterna täcker in de viktigaste ämnena för ett sådant prov. Dock vill universitetet peka på vikten av att frågorna utformas på sådant sätt att de testar den sökandes kunskaper, inte personens värderingar. I botten ligger frågan vad man

vill uppnå med testet. Kärnan bör vara att den som ska bli medborgare har sådana baskunskaper om Sveriges styrelseskick på olika nivåer att personen på ett meningsfullt sätt kan rösta i val. Man bör enligt universitetets mening också kräva att den sökande känner till vissa grundläggande krav om vad rättsordningen innebär, t.ex. förbud mot månggifte, barnaga och sex med minderåriga. Vill man gå därutöver med krav på allmän samhällsorientering är det dock väsentligt att frågorna och deras bedömning bygger på iakttagande av full neutralitet när det gäller uppfattningar i olika samhällsfrågor. Detta är särskilt centralt i den mån frågorna, såsom föreslås, kommer att ta upp områden såsom miljö och klimat, jämställdhet m.m. Regeringsformens grundläggande rättigheter, såsom åsiktsfrihet, yttrandefrihet m.m., hindrar att provet utformas som ett test på att den sökande delar grundläggande svenska värderingar.

Prov i svenska

Kraven på kunskaperna i svenska ska enligt utredningen motsvara nivån B1 för läs- och hörförståelse och nivån A2 för skriftlig och muntlig färdighet enligt skalan för den gemensamma europeiska referensramen för språk (GERS) (avsnitt 7.4.3, s. 197).

Målgruppen för proven är till stor del densamma som för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi). Utifrån resultaten av de nationella proven i sfi, som visar på att vissa grupper beroende på tidigare skolerfarenhet m.m. har svårigheter i synnerhet i de delar som avser skriftspråksbaserade färdigheter, befarar Stockholms universitet att individer som tillhör vissa sociala kategorier och som härstammar från vissa länder i praktiken kommer att få svårt att uppnå svenskt medborgarskap med en kravnivå motsvarande GERS-nivån B1. På denna punkt framstår dessutom utredningens förslag om dispens (avsnitt 9.1, ss. 247ff.) som otydliga och svåra att genomföra på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. I sin konsekvensanalys (avsnitt 16.1.4, ss. 368ff.) anger utredningen att färre troligen kommer att ansöka om medborgarskap.

Stockholms universitet menar därför att det behövs en tydligare analys av vad de förslagna nivåerna får för konsekvenser för olika grupper, i synnerhet om syftet är att uppfylla kommittédirektivet om att ”främja ett inkluderande samhälle”. En sådan konsekvensanalys bör även innefatta en kartläggning av vilka som avskrivs från sfi-utbildningen på grund av bristande progression och därmed inte når kraven som föreslås gälla för medborgarskap.

Utredningen anger inte vilka specifika kunskapsmål i svenska som ska uppnås för att bli svensk medborgare. Utöver nivåerna i GERS nämns endast mycket övergripande vilka färdigheter som ska testas. Stockholms universitet vill framhålla att GERS har tagits fram för och baseras på studier av inlärare av moderna språk, inte språkinlärare i migrationsmanhang. Det innebär bland annat att de skalor som tagits fram inte beaktar vissa aspekter i språkutvecklingen, som till exempel utvecklande av grundläggande litteracitet eller läsförmåga. GERS presenterar inte heller specifika kunskapsmål, utan målen ska sättas i den lokala kontexten. Att tydliga språkliga kunskapsmål inte preciseras av utredningen blir

därför ett problem för provkonstruktionen. Detta kan jämföras med det relativt detaljerade innehållet i den föreslagna boken för samhällskunskap. Tydlighet i vad som ska testas och bedömas är viktig för både provkonstruktörer och provdeltagare. Stockholms universitet instämmer här i Skolverkets expert Maria Skoglöfs särskilda yttrande (ss. 416f.) att ansvaret att ta fram mål och kriterier för vilken språkförmåga en medborgare i Sverige förutsätts ha inte ligger i Skolverkets uppdrag.

Stockholms universitet önskar ett tydliggörande av vilka språkliga resurser som kan anses krävas för att kunna utöva sina demokratiska rättigheter och förstå sina skyldigheter. Utifrån en sådan tydlig beskrivning går det att konstruera ett prov som kan länkas till nivåerna i GERS.

Ett alternativ till införande av språkprov kan vara att satsa motsvarande resurser på att öka kvaliteten i sfi, genom utbildning av lärarutbildare, lärare och studievägledare samt mer forskning om svenska som andraspråk i utbildning, arbetsliv och samhälle.

Utredningen föreslår (avsnitt 8.2.4, s. 240) att ett annat sätt att visa kunskaper i svenska kan vara genom godkänt resultat på Test i svenska för universitetsstudier (Tisus). Detta kan komma att medföra ökat söktryck på Tisus, och därmed ökade kostnader för administration och bedömning, alternativt att platserna inte räcker till för dem som behöver göra provet för att kunna gå på universitet/högskola. Stockholms universitet skulle därför vilja se en konsekvensanalys av vad förslaget kan innebära för Tisus.

Digitalt prov

Medborgarskapsproven ska enligt utredningens förslag (avsnitt 7.6, s. 217) genomföras digitalt. Stockholms universitet befarar att inte alla studerande inom sfi har möjlighet att utveckla tillräcklig digital kompetens under sin utbildning, särskilt om man inte har den kompetensen med sig från början och därutöver även en begränsad skolerfarenhet. Det nationella provet i sfi är inte heller digitaliserat och för studerande med minimal digital kompetens kan det digitala formatet på medborgarskapsprovet innebära en ytterligare svårighetsdimension. Universitetet ställer sig därför tveksamt till att medborgarskapsprovet endast ska erbjudas digitalt och önskar ett förtydligande kring hur man i så fall har säkerställt att provet kan genomföras på ett likvärdigt sätt, för alla grupper individer som kan ha intresse av att genomföra medborgarskapsprovet.

Döva migranter

Det är mycket svårt för en person som är döv (eller som har en större hörselnedsättning) att tillägna sig ett talat språk. Många döva har begränsade kunskaper i det/de språk som talas i det samhälle de växer upp i. Även döva som vuxit upp i Sverige har brister i sin svenska, som betraktas som deras andraspråk efter svenskt teckenspråk. Det är dock viktigt att komma ihåg att förutsättningarna för att få lära sig det omgivande talspråket varierar väldigt mycket mellan olika världsdelar och olika länder, liksom mellan olika individer. Detta har inte bara att göra

med graden av hörselnedsättning, utan också med tillgången till utbildning och olika slags stöd. Det finns de som under uppväxten får lära sig ett nationellt teckenspråk medan andra inte har denna möjlighet, vilket ofta leder till att de erfar en språklig försening, eller rent av språklig deprivation. Sådan bristande tillgång till språk får vanligen allvarliga konsekvenser för dem och kan ta sig uttryck som kognitiva funktionsnedsättningar. Deras möjligheter att lära sig svenska (i främst skriven form) är mot denna bakgrund ytterst begränsad, vilket behöver tas hänsyn till när de ansöker om svenskt medborgarskap.

Döva migranter som kommer till Sverige måste börja med att lära sig svenskt teckenspråk (STS) eftersom de måste ha ett språk de kan kommunicera på. Det finns inte teckenspråkstolkare mellan andra länders teckenspråk och svenska (om de behärskar något teckenspråk alls) och som ovan nämnts har många endast begränsade kunskaper i hemlandets talade språk. I Sverige finns det en rad olika utbildningsmöjligheter för döva migranter och initialt handlar det då om att lära sig STS, men också om att lära sig om det svenska samhället och allt eftersom även mer och mer svenska. Döva migranter med sin komplexa språkliga bakgrund med många svårigheter måste alltså i Sverige lära sig två språk mer eller mindre parallellt. Forskning visar att inläringen av svenska går mycket långsamt och främst är lexikal (de lär sig främst ord) medan inläringen av STS går fortare och de lär sig att kommunicera och tillägna sig nya kunskaper främst genom detta.

Stockholms universitet menar därför att särskild hänsyn behöver tas till döva migranter vid utformningen av medborgarskapsprov. Den bok som provdelen i samhällskunskap ska baseras på (avsnitt 7.5.1, s. 201) behöver även produceras på STS och döva migranter bör kunna göra samhällskunskapsprovet på STS. Dövhet bör betraktas som ett särskilt skäl för dispens (avsnitt 9.2, ss. 250ff.) från provdelar i svenska som handlar om muntlig färdighet och hörförståelse.

Vid handläggningen (avsnitt 10.1.2, s. 261) av döva migranternas medborgarskapsprocess behövs handläggare med förståelse för dövas situation och goda kunskaper i STS. Om Migrationsverket (avsnitt 11.3.6, ss. 279) ska ta ställning till om det finns särskilda skäl för dispens krävs att det på myndigheten finns relevant kompetens för bedömning av döva migranter.

Anpassning av medborgarskapsprovet i svenska för döva (avsnitt 12.6, s. 315) genom användande av teckenspråkstolk blir enligt Stockholms universitet missledande då man därmed inte prövar kunskaperna i svenska utan i STS, som är ett annat språk. Det är enligt universitetet av stor vikt att personer med dövkompetens medverkar i processen att fastställa vilka anpassningar som ska kunna erbjudas vid genomförande av medborgarskapsprov. För många döva migranter handlar det snarare om dispens från att göra prov i svenska, än att få anpassningar. Anpassningar kan fungera för döva migranter med gedigen språkbakgrund och mer omfattande utbildningsbakgrund, men inte för övriga döva migranter.

Stockholms
universitet

BESLUT
2021-04-15

Dnr SU FV-0195-21

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Rektors kansli, Ledningssekretariatet

Regeringskansliet (Justitiedepartementet)

Yttrande över betänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap* (SOU 2021:2)

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Justitiedepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på betänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap* (SOU2021:2). Universitetet har följande att anföra.

Övergripande synpunkter

Stockholms universitet avstyrker med bestämdhet förslaget (avsnitt 11.4, s. 283) att universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) ska ansvara för att genomföra medborgarskapsprovet.

Stockholms universitet välkomnade den forskningspolitiska propositionens (*Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige* (Prop. 2020/21:60)) betoning av värnande och stärkande av den fria forskningen och den akademiska friheten. Förslag som det nu aktuella, där universitet och högskolor åläggs uppdrag utanför sitt egentliga verksamhets- och kompetensområde, leder tvärtom till ökad detaljstyrning som i förlängningen utgör ett hot mot den autonomi som regeringen säger sig värna.

Stockholms universitet menar att uppdraget att ansvara för medborgarskapsprov rimligen bör åläggas en eller flera myndigheter inom Justitiedepartementets sakområde och inte inom Utbildningsdepartementets, varunder statliga universitet och högskolor sorterar.

Vidare konstaterar universitetet att förslaget på krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap riskerar att ha en negativ effekt på universitets och högskolors långsiktiga internationella attraktionskraft. I miljöer där arbetsspråket är engelska riskerar dylika krav för medborgarskap och även för permanent uppehållstillstånd leda till att intresset för etablering i Sverige minskar.

Vid sidan av dessa grundläggande invändningar har Stockholms universitet några ytterligare synpunkter och kommentarer avseende medborgarskapsprovet, vilka redovisas i det följande.

Specifika synpunkter

Förslaget till ny lagtext

Utredningen föreslår att kunskapsnivåerna för språkkrav och samhällskunskapskrav förs in i medborgarskapslagen i nya bestämmelser (13a-13d §§). De föreslagna bestämmelserna är långa och mycket detaljrika. Skälet till detaljrikedomen uppges vara dels att 8 kap 2 § Regeringsformen innebär att regler om medborgarskap ska ges i lagform, och dels att kravnivåerna ska vara varaktiga över tid och därför inte kunna höjas och sänkas utan stöd i riksdagen (avsnitt 6.1, s. 152).

Stockholms universitet menar dock att så detaljrika bestämmelser inte stämmer överens med medborgarskapslagens struktur. Vad gäller de andra naturalisationsvillkoren, och även lagens bestämmelser i övrigt, är de av en mer övergripande karaktär utan tekniska detaljer i lagtexten. Enligt universitetets mening bör därför även bestämmelser i medborgarskapslagen om språk- och samhällskunskapskrav ges en stramare lydelse. Lämpligen bör endast huvudprinciperna framgå av lagtexten dvs. att den sökande ska ha de kunskaper som framgår av den föreslagna 13a §. Däremot finner inte universitetet att det är lämpligt att tynga lagtexten med detaljer om hur den sökande ska kunna visa dessa kunskaper i annat fall än genom att göra det särskilt framtagna provet. Innehållet i de föreslagna 13 b-13c §§ lämpar sig således enligt universitetets mening bättre för annan typ av föreskrift.

Åldersgränser för språk- och samhällskunskapskrav

Utredningen föreslår att språk- och samhällskunskapskrav ska gälla för personer som fyllt 16 men ännu inte 67 år. Att den nedre åldersgränsen sätts vid 16 år motiveras enligt utredningen bl.a. av att det råder skolplikt i Sverige och att den som går i svensk grundskola får antas erhålla tillräckliga kunskaper i svenska språket (avsnitt 6.3.1, ss. 156 ff.).

Stockholms universitet menar dock att det är olyckligt att införa ännu en åldersgräns i medborgarskapslagen. För barn finns redan idag åldersgränserna tolv, tretton och femton år (4, 7, 8 §§). Att införa ytterligare en åldersgräns skulle göra reglerna för barns förvärv av medborgarskap otydliga. Universitetet förordar därför att den nedre gränsen sänks till femton år, vilket också är en ålder som även utanför medborgarskapssammanhang har en rättslig betydelse (t.ex. straffbarhet enligt brottsbalken).

Samhällskunskapsprov

Utredningen föreslår att kunskaper om Sverige och det svenska samhället ska testas genom ett särskilt prov och att ett godkänt resultat på detta prov ska krävas för förvärv av medborgarskap. En bok med 14 delområden föreslås tas fram (avsnitt 7.5.1, ss. 200 ff.).

Stockholms universitet anser att de föreslagna punkterna täcker in de viktigaste ämnena för ett sådant prov. Dock vill universitetet peka på vikten av att frågorna utformas på sådant sätt att de testar den sökandes kunskaper, inte personens värderingar. I botten ligger frågan vad man

vill uppnå med testet. Kärnan bör vara att den som ska bli medborgare har sådana baskunskaper om Sveriges styrelseskick på olika nivåer att personen på ett meningsfullt sätt kan rösta i val. Man bör enligt universitetets mening också kräva att den sökande känner till vissa grundläggande krav om vad rättsordningen innebär, t.ex. förbud mot månggifte, barnaga och sex med minderåriga. Vill man gå därutöver med krav på allmän samhällsorientering är det dock väsentligt att frågorna och deras bedömning bygger på iakttagande av full neutralitet när det gäller uppfattningar i olika samhällsfrågor. Detta är särskilt centralt i den mån frågorna, såsom föreslås, kommer att ta upp områden såsom miljö och klimat, jämställdhet m.m. Regeringsformens grundläggande rättigheter, såsom åsiktsfrihet, yttrandefrihet m.m., hindrar att provet utformas som ett test på att den sökande delar grundläggande svenska värderingar.

Prov i svenska

Kraven på kunskaperna i svenska ska enligt utredningen motsvara nivån B1 för läs- och hörförståelse och nivån A2 för skriftlig och muntlig färdighet enligt skalan för den gemensamma europeiska referensramen för språk (GERS) (avsnitt 7.4.3, s. 197).

Målgruppen för proven är till stor del densamma som för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi). Utifrån resultaten av de nationella proven i sfi, som visar på att vissa grupper beroende på tidigare skolerfarenhet m.m. har svårigheter i synnerhet i de delar som avser skriftspråksbaserade färdigheter, befarar Stockholms universitet att individer som tillhör vissa sociala kategorier och som härstammar från vissa länder i praktiken kommer att få svårt att uppnå svenskt medborgarskap med en kravnivå motsvarande GERS-nivån B1. På denna punkt framstår dessutom utredningens förslag om dispens (avsnitt 9.1, ss. 247ff.) som otydliga och svåra att genomföra på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. I sin konsekvensanalys (avsnitt 16.1.4, ss. 368ff.) anger utredningen att färre troligen kommer att ansöka om medborgarskap.

Stockholms universitet menar därför att det behövs en tydligare analys av vad de förslagna nivåerna får för konsekvenser för olika grupper, i synnerhet om syftet är att uppfylla kommittédirektivet om att "främja ett inkluderande samhälle". En sådan konsekvensanalys bör även innefatta en kartläggning av vilka som avskrivs från sfi-utbildningen på grund av bristande progression och därmed inte når kraven som föreslås gälla för medborgarskap.

Utredningen anger inte vilka specifika kunskapsmål i svenska som ska uppnås för att bli svensk medborgare. Utöver nivåerna i GERS nämns endast mycket övergripande vilka färdigheter som ska testas. Stockholms universitet vill framhålla att GERS har tagits fram för och baseras på studier av inlärare av moderna språk, inte språkinlärare i migrationsmanhang. Det innebär bland annat att de skalor som tagits fram inte beaktar vissa aspekter i språkutvecklingen, som till exempel utvecklande av grundläggande litteracitet eller läsförmåga. GERS presenterar inte heller specifika kunskapsmål, utan målen ska sättas i den lokala kontexten. Att tydliga språkliga kunskapsmål inte preciseras av utredningen blir

därför ett problem för provkonstruktionen. Detta kan jämföras med det relativt detaljerade innehållet i den föreslagna boken för samhällskunskap. Tydlighet i vad som ska testas och bedömas är viktig för både provkonstruktörer och provdeltagare. Stockholms universitet instämmer här i Skolverkets expert Maria Skoglöfs särskilda yttrande (ss. 416f.) att ansvaret att ta fram mål och kriterier för vilken språkförmåga en medborgare i Sverige förutsätts ha inte ligger i Skolverkets uppdrag.

Stockholms universitet önskar ett tydliggörande av vilka språkliga resurser som kan anses krävas för att kunna utöva sina demokratiska rättigheter och förstå sina skyldigheter. Utifrån en sådan tydlig beskrivning går det att konstruera ett prov som kan länkas till nivåerna i GERS.

Ett alternativ till införande av språkprov kan vara att satsa motsvarande resurser på att öka kvaliteten i sfi, genom utbildning av lärarutbildare, lärare och studievägledare samt mer forskning om svenska som andraspråk i utbildning, arbetsliv och samhälle.

Utredningen föreslår (avsnitt 8.2.4, s. 240) att ett annat sätt att visa kunskaper i svenska kan vara genom godkänt resultat på Test i svenska för universitetsstudier (Tisus). Detta kan komma att medföra ökat söktryck på Tisus, och därmed ökade kostnader för administration och bedömning, alternativt att platserna inte räcker till för dem som behöver göra provet för att kunna gå på universitet/högskola. Stockholms universitet skulle därför vilja se en konsekvensanalys av vad förslaget kan innebära för Tisus.

Digitalt prov

Medborgarskapsproven ska enligt utredningens förslag (avsnitt 7.6, s. 217) genomföras digitalt. Stockholms universitet befarar att inte alla studerande inom sfi har möjlighet att utveckla tillräcklig digital kompetens under sin utbildning, särskilt om man inte har den kompetensen med sig från början och därutöver även en begränsad skolerfarenhet. Det nationella provet i sfi är inte heller digitaliserat och för studerande med minimal digital kompetens kan det digitala formatet på medborgarskapsprovet innebära en ytterligare svårighetsdimension. Universitetet ställer sig därför tveksamt till att medborgarskapsprovet endast ska erbjudas digitalt och önskar ett förtydligande kring hur man i så fall har säkerställt att provet kan genomföras på ett likvärdigt sätt, för alla grupper individer som kan ha intresse av att genomföra medborgarskapsprovet.

Döva migranter

Det är mycket svårt för en person som är döv (eller som har en större hörselnedsättning) att tillägna sig ett talat språk. Många döva har begränsade kunskaper i det/de språk som talas i det samhälle de växer upp i. Även döva som vuxit upp i Sverige har brister i sin svenska, som betraktas som deras andraspråk efter svenskt teckenspråk. Det är dock viktigt att komma ihåg att förutsättningarna för att få lära sig det omgivande talspråket varierar väldigt mycket mellan olika världsdelar och olika länder, liksom mellan olika individer. Detta har inte bara att göra

med graden av hörselnedsättning, utan också med tillgången till utbildning och olika slags stöd. Det finns de som under uppväxten får lära sig ett nationellt teckenspråk medan andra inte har denna möjlighet, vilket ofta leder till att de erfar en språklig försening, eller rent av språklig deprivation. Sådan bristande tillgång till språk får vanligen allvarliga konsekvenser för dem och kan ta sig uttryck som kognitiva funktionsnedsättningar. Deras möjligheter att lära sig svenska (i främst skriven form) är mot denna bakgrund ytterst begränsad, vilket behöver tas hänsyn till när de ansöker om svenskt medborgarskap.

Döva migranter som kommer till Sverige måste börja med att lära sig svenskt teckenspråk (STS) eftersom de måste ha ett språk de kan kommunicera på. Det finns inte teckenspråkstolkare mellan andra länders teckenspråk och svenska (om de behärskar något teckenspråk alls) och som ovan nämnts har många endast begränsade kunskaper i hemlandets talade språk. I Sverige finns det en rad olika utbildningsmöjligheter för döva migranter och initialt handlar det då om att lära sig STS, men också om att lära sig om det svenska samhället och allt eftersom även mer och mer svenska. Döva migranter med sin komplexa språkliga bakgrund med många svårigheter måste alltså i Sverige lära sig två språk mer eller mindre parallellt. Forskning visar att inläringen av svenska går mycket långsamt och främst är lexikal (de lär sig främst ord) medan inläringen av STS går fortare och de lär sig att kommunicera och tillägna sig nya kunskaper främst genom detta.

Stockholms universitet menar därför att särskild hänsyn behöver tas till döva migranter vid utformningen av medborgarskapsprov. Den bok som provdelen i samhällskunskap ska baseras på (avsnitt 7.5.1, s. 201) behöver även produceras på STS och döva migranter bör kunna göra samhällskunskapsprovet på STS. Dövhet bör betraktas som ett särskilt skäl för dispens (avsnitt 9.2, ss. 250ff.) från provdelar i svenska som handlar om muntlig färdighet och hörförståelse.

Vid handläggningen (avsnitt 10.1.2, s. 261) av döva migranternas medborgarskapsprocess behövs handläggare med förståelse för dövas situation och goda kunskaper i STS. Om Migrationsverket (avsnitt 11.3.6, ss. 279) ska ta ställning till om det finns särskilda skäl för dispens krävs att det på myndigheten finns relevant kompetens för bedömning av döva migranter.

Anpassning av medborgarskapsprovet i svenska för döva (avsnitt 12.6, s. 315) genom användande av teckenspråkstolk blir enligt Stockholms universitet missledande då man därmed inte prövar kunskaperna i svenska utan i STS, som är ett annat språk. Det är enligt universitetet av stor vikt att personer med dövkompetens medverkar i processen att fastställa vilka anpassningar som ska kunna erbjudas vid genomförande av medborgarskapsprov. För många döva migranter handlar det snarare om dispens från att göra prov i svenska, än att få anpassningar. Anpassningar kan fungera för döva migranter med gedigen språkbakgrund och mer omfattande utbildningsbakgrund, men inte för övriga döva migranter.

Stockholms
universitet

Detta beslut är fattat av rektor, professor Astrid Söderbergh Widding, i närvaro av prorektor, professor Clas Hättestrand, och tillförordnad universitetsdirektör Åsa Borin. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Henrik Lindell, Ledningssekretariatet (protokollförare). Föredragande har varit utbildningsledare Rikard Skårfors.